

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 MÁRCZIUS

3. SZÁM

A boldogult cenzura idejéből.

Felolvasott a Szakkör márczius 15-iki ülésén.

Mikor a magyar ember valakiről azt mondja, hogy »az Isten könnyebbitse meg az ágya szalmáját«, ez gyakran nem is annyira a mélyen érzett részvétből fakadó jókívánság, mint inkább allegorikus, vagy lepezett szidalom, s a legtöbbször nem is annyira a sír szélén álló, halállal vívódó emberekre, hanem olykor-olykor nagyon is egészséges egyénekre vonatkozik. Éppen úgy a »boldogult« jelző is, nem annyira a sajnálat, mint valamely megszűnt nyűgnek aposztrofálására használtatik.

Ilyen megszűnt nyűg, hála Istennek, nálunk s a civilizált népek többségénél a cenzura; a könyvek, hirlapok s egyéb nyomtatványok előzetes vizsgálata.

Maga az intézmény keletkezése igen régi időkre, még a római császárok korára vihető vissza, s első életbe léptetője a Krisztus születése után 14-től 37-ig uralkodott Tiberius császár volt. Akkor azonban nem az irodalmi művek vizsgálata képezte célját, hanem tisztán csak erkölcsi szabályzatul szolgált. Később azután, 1479-ben, VI. Sándor pápa felújította s X. Leó 1515. évben pápai bullában is kötelességgé nyilvánította ez intézményt, ekkor már kiválóan irodalmi művekre vonatkozólag. Németországban már 1529-ben olyan törvényt léptettek életbe, mely a hatóságoknak kötelességévé teszi, oly értelmes egyénekről gondoskodni, a kik mindent, a mi kinyomatásra van szánva, előbb átnézzenek, s a mi abban nem jó lenne, azt visszatartsák. Egy évre rá azután e törvényt V. Károly császár az augsburgi birodalmi gyűlésen kihirdetett rendelettel szigorította, hogy az olyan hatóságok, melyek a fönnebbi törvény tekintetében hanyagul végzik kötelességüket, kimélet nélkül büntetendők; s 1548-ban ugyanő e törvény ellen vétő könyvnyomtatókat műhelyeik bezáratásával fenyegeti. A szigorú törvényt II. Miksa császár 1570-ben még azzal bővítette ki, hogy egyetlen könyvet sem szabad ezután a szerző és kiadó neve, valamint a nyomtatási hely megjelölése nélkül megjelentetni; s ezen kívül elrendelte, hogy jövőre nyomdanyithatásra külön hatósági engedély lesz szükséges.

S épp úgy, mint Németországban, a többi kormányok is szigorúan ügyeltek ez Európaszerte utánzásra talált eljárás betartására. A főfigyelem, természetesen, a vallási dolgokra fordított; utóbb azonban egyes pár-

tok érdeke, vagy egyes egyének magánboszúja is tekintetbe jött; kivált az utóbbiak közül, ha olyan hatalmas uralkodó volt a sértett, mint XIV. Lajos francia király, ki 1672-ben Hollandiának részben azért is üzent háborút, mert a hány gúnyoló röpirat ő róla megjelent, az mind a hollandi szabad sajtó terméke volt. S a kis Hollandia mint sziget emelkedett ki azután is még jó sokára az általános elnyomatásból; mert még a mult század közepén is, hazánkból is sokan — kivált protestáns szerzők — nyomatták ott műveiket, melyeket azután nem egyszer furfangos módon csempésztek be Magyarországra.

S mikor már másutt kezdtek megszűntetni az előleges cenzurát, nálunk és Ausztriában akkor kezdett igazán nyomasztólag hatni az irodalomra és egyáltalában minden szabadabb fejlődésre. Angliában 1694-ben már teljesen s Franciaországban 1791-től 1805-ig legalább ideiglenesen megszűnt, nálunk éppen József császár szabadelvű uralkodása után szigorúbb eljárás lépett életbe. II. Lipót 1790 augusztus 6-án egy cenzurái szabályzatot adott ki, mely szigorúan meghagyta, hogy »félelmet, gyanut vagy bizalmatlanságot keltő hirt egyáltalán nem szabad közölni, hogy mellőzni kell minden oly közleményt, mely a kormány tekintélyét vagy a fejedelem iránt tartozó tiszteletet és hűséget csorbítaná, hogy az itt-ott talán előforduló parasztmozgalmakat vagy a földesurak elleni zavargást, vagy a kedélyt ingerlő országgyűlési beszédeket el kell hallgatni, valamint a vallási gyűlölséget ébreszthető tudósításokat, végre a külföldi forradalmi mozgalmakról csak azokat szabad közölni, melyek a bécsi német ujságban már megjelentek.«* Tehát, mai fogalmaink szerint, körülbelül semmi érdekeset sem volt szabad közölni. Hová jutnának a modern lapok külön kiadásai, ha »a kedélyt ingerlő« országgyűlési beszédeket el kellene hallgatniok? Hová jutnánk mi magunk, ha a kávéházi szomszédunk nem figyelmeztetne, hogy »megint milyen heccz volt az országházban?« Szegény idegeink, a sok pihenéstől, a sok nyugalomtól még túltengésbe eshetnének.

És mikor annyi vérontás s annyi háború után I. Napoleont az egyesült európai hatalmak legyőzték s Szent Ilona szigetére, mint egy újabkori Prometheuszt lelánczolták, a viszonyok még jóval súlyosabbakká lőnek.

A Metternich által megalakított szent szövetség a

* Jakab Elpk: Az erdélyi hírlapirodalom története. 42. lap.

népek szabadságvágyát a lelki betegség egy neménekk tekintette s iparkodott népeitől e lelki betegséget távol tartani. A szövetség, melyben majdnem az összes európai fejedelmek benn voltak, kimondta az intervenció elvét, mely szerint ha valamelyik fejedelemnek népeivel esetleg olyan föntebb említett »lelki betegség« ügyében elintézni valója volt, a másik, sőt ha szükséges volt, többen is fegyveresen segítették egymást. Így, mikor a spanyol nemzet alkotmányt kért királyától, százezer francia szurony adott nyomatékot a spanyol király tagadó válaszában; s mikor Ausztria szintén ilyen módon rendet csinált Olaszországban, esetleges segítségül százezer muszka katona követte nyomát mindenüvé. A 30-as években aztán Nyugat-Európa országai kiléptek a szent szövetségből, de Közép-Európa kormányai az 1848-diki februári forradalmakig benmaradtak. Egyes uralkodók annyira féltek a forradalomnak gondolatától is, hogy óriási rendőrszolgálatot tartottak s a titkos feladásoknak lehetőleg táj tért nyitottak. Így I. Ferencz magyar király és osztrák császár halála után három szobát telve találtak csupa titkos feladó levéllel. Mások meg még a felvilágosodás legesekélyebb terjedésétől is tartottak, mint például a szárdinai király, ki csak a vagyonszaknak engedte meg az irni-olvasni tanulást; a nápolyi király pedig eltiltotta a külföldi könyvek behozatalát. A cenzura teljes erővel működik ez időben, kivált Németországban, hol nemcsak hírlapok és könyvek koboztatnak el, hanem egyetemek is záratnak be, s egyes írók, mint például Jahn, híres nyelvész és régiségbűvár, továbbá Arndt híres történetíró, az írástól eltiltatnak, Franciaországban is a Bourbonok teljes szigorral alkalmazzák a cenzurát.

Magyarországon is igen szigorúak voltak ez időben a cenzurái szabályok. A hírlapok s időszaki iratok különösen nagyon szigorú ellenőrzés alá voltak vetve. A könyvvizsgálati szabályok szigorúan meghagyták a cenzoroknak, hogy különös figyelemmel vizsgálják át a hírlapok, a politikai időszaki iratok és naptárak kéziratait, mert az ily munkák gyorsan és széles körben szottak elterjedni, hatásuk sokkal jobban érezhető, mint a nagyterjedelmű könyveké, melyek leginkább csak a műveltebbek kezébe szottak eljutni. Az is mutatja a hírlapokkal szemben követendő éberebb felügyelet szükségét, hogy kiadásuk joga a fejedelemnek volt fentartva, míg egyes könyvek megjelenésére a könyvvizsgáló hivatal is megadhatta az engedélyt. A hírlapszerkesztőknek és kiadóknak előre föl kell terjeszteniük programjukat, s ha eltérnek tőle: a cenzornak nemcsak joga, hanem kötelessége is a kiadást megtiltani. Meghagyta a szabályzat a cenzoroknak azt is, hogy a lapokhoz csatolni szokott mellékleteket figyelmesen ellenőrizték s az ilyenek szétküldését lehetőleg akadályozzák meg, még akkor is, ha megjelenésök ellen nem is volt kifogás. A vizsgálat szigorúsága kiterjedt a tudományos és szépirodalmi lapokra is. A cenzornak mindig tekintetbe kellett vennie az illető hírlap olvasó közönségét is, nehogy műveltségi fokának meg nem felelő cikkek közöltessenek a lapban, vagy oly kétértelmű erkölcsi, tudományos vagy politikai elvek magyarázatai kerül-

jenek bele, melyekből a nem eléggé művelt közönség ferde következtetésekhez juthatna. A fokozottabb elővigyázat megkivántatott minden nagyobb időszaki vállalattal szemben, kivált ha bennök egymáshoz közel eső kérdések és tételek más-más író által lőnek fejtegetve, de az időhöz nem kötött kisebb időszaki sajtótermékek csak a közönséges vizsgálati szabályoknak voltak alávetve. A szabályzat külön pontban intézkedett a politikai röpiratok, valamint a naptárak megvizsgálása felől, az előbbiekre azért sürgetett gondos felügyeletet, mert olvasó közönségük rendszerint igen nagy volt, az utóbbiakra pedig azért, mert legnagyobb részt tanulatlan emberek közt forogtak, a kiket sokkal könnyebben lehet félrevezetni.*

A túlbuzgóság azután sok esetben az illető vállalat kiadójára és szerzőjére tenger sok bosszantással és nyűgösködéssel járt; más oldalról meg nem egyszer komikus félreértésekre is adott alkalmat.

Így 1822-re Kisfaludy Károly az *Aurora* című almanach első évfolyamának megjelenését tervezte, melynek ajánlását a császárné-királyné elfogadta, s mégis e kitűnő ajánlás daczára, a kiválóan nőknek szerkesztett szépirodalmi vállalat összes kéziratának már 1821 februárban Bécsben kellett lenniök, hogy a cenzor alaposan átvizsgálhassa.

Szegény Kölcsey meg úgy járt egy versével, hogy címe miatt ugyancsak az *Aurora* 1827-iki évfolyamában a cenzura nem engedte, hogy megjelenjen; mert hát a vers címe az a rettenetes szó volt: *Szabadság*; most azután Kölcsey a helyett a *Hazámhoz* címet adta neki s így a vers megjelenhetett.

Az meg már a 40-es években történt, mikor a *Pesti Hírlapban* Havas nevű cenzor kifogásolta ezt a mondatot: »Minden kornak van Istene« s megváltoztatta így: »Minden kornak van szelleme«. S mikor Kossuth felvilágosította, hogy ez Berzsenyiből van czítálva, a cenzor azt írta a javított ívre: »Mivel Berzsenyi mondta, hát megmaradhat az Isten!«

A márczius 15-ki vívmányok azután elsöpörték ezt a természetellenes állapotot; levették a félnétség és együgyűség által az emberi szellemre rakott bilincseket. S az 1848-diki 18-dik törvényezikk 1. §-a kimondta, hogy »gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és szabadon terjesztheti«.

És megtörtént ugyanakkor, a mikor egész Magyarország örült a cenzura eltörlésének, hogy a Lajtán túl, a századokig tartó abszolutizmus folytán, a parlamentárizmussal és a szabadság vívmányaival éppen nem ismerős osztrák szomszédaink egy 48-diki demokrata-klubb ülésén arról tanakodtak, hogy minő engedmények lennének szükségesebbek a kormány részéről s ezek között különösen a sajtószabadságot hangsúlyozták; az egyik szónok aztán izgatottan beszélt: »Nix, nix; wir wollen alles, wir wollen die Pressfreiheit und wollen die Censur auch!« (Nem, nem, mi mindent akarunk; a sajtószabadságot is, meg a cenzurát is!) Ez a hisztorikummal bíró tény jellemzi a bécsi embert; valamint az a másik is, mikor 1860 tavaszán nálunk elkeseredett választási harcok voltak, s a Terézvárosban Gorove miniszter

* Ferenczy J. *A magyar hírlapirodalom története*. 258—9. lap.

ellen az ellenzéki Jókai Mór pártja küzdött; a régi lövölde mint választási helyiség előtt egy vasas német is volt lovas örnek kiállítva, a ki hallva a nagy zajt, így kiáltott föl: »Ezek a bolond magyarok, miért nem neveztetik ki országgyűlési képviselőiket a császár által; az bizonyára jót nevezne ki nekik.« Hát bizony a bécsi gondolkodásban talán még a »császári köztársaság« fogalma is megférne.

A forradalmat követő Bach-korszakban a cenzura ismét teljes virágjában volt. Igaz, hogy nem úgy, mint 48 előtt, hogy a kéziratot kellett a cenzornak átvizsgálás végett bemutatni, hanem a kiszedett lapból, vagy a legtöbbször már kinyomatott könyvből kellett egy példányt az államügyészségnek s egyet a sajtórendőri osztálynak bemutatni. S ez utóbbi engedte meg azután nagy kegyesen, hogy ez a könyv akadály nélkül kiadható; ez a lap ezzel vagy azzal a változtatással szintén világgá bocsátható. Az utóbbiakra bizonyos határidő is volt kitűzve, hogy a cenzurapéldány átvétele után, ha reklamáció nem történik, hány óra múlva lehet kiadni. Ez a reklamáció aztán gyakran jóformán semmiségek végett is megtörtént. Egyszer utasításul adatott, hogy ő felsége nagy Ő-vel legyen kiszedve, később azután nemcsak az ő, hanem az f is nagy betűvel legyen. Azután meg azok a határőrvidéki altisztekből vagy erdélyi szász civíl emberekből összeállított cenzorok nem bírták teljesen a magyar nyelvet, de a fontoskodást meg a stréberséget annál jobban értették, s így tömérdek izgágát okoztak a nyomdának, meg a szerkesztőnek is. Az írók megtanultak virágnyelven szólani, az olvasó közönség pedig a sorok között olvasni. Így Tompa örökszépségű költeményében, *A madár fiaihoz*, mindenki Magyarország szózatát a magyar költőkhöz ismerte föl; valamint Jókairól is tudta mindenki, hogy noveláiban a Dél-Amerikában vagy Nyugot-Indiában játszó események a hazai viszonyokra vonatkoznak; s így a nagyon is szemfüles cenzura mégis kijátszva lőn.

Mi, a kik az 50-es években tanultuk a könyvnyomtatást, éreztük e hatalmas basáknak üres henczegését, ott az *István főherceg* szálloda melletti házban, a hová minden nyomtatványt szétküldése vagy kiadása előtt kellett, bemutatás végett, elvinni. Még ha valaki egy hatlábú csodaborjút mutogatott az országos vásáron, vagy pedig olcsó mézet árult valami ideiglenesen kivett boltban, az erről szóló kisebb-nagyobb falragasz is előbb a cenzurához került.

Képzeltető, mennyi zaklatásnak voltak a politikai lapok kitéve. A *Politikai Ujdonságok* hetilap volt, de azért szigorúan ügyeltek rá. Minden kedden este, mikor a lapot lezárták, a soros cenzurás fiú vagy a Nemzeti Színházba — a cenzor úr hivatalból ingyen járt az operai előadásokra — vagy annak budai lakására — néha nagyon is zimankós időben — elvitte a szerkesztő sajtókezű aláírásával ellátott cenzurapéldányt s várakozott, a míg a kegyes engedélyt a hatalmas úr a kinyomatásra meg nem adta.

A humorisztikus lapokkal is sok baj volt. Így a Jókai által 1858-ban megindított *Ústökös* is minduntalan reklamációkban részesült. Még a 61-ki országgyűlés kezdetén is, mikor egy kicsit enyhébb levegő

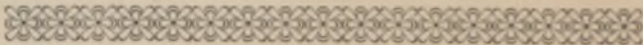
fujt Bécs felől, még akkor is megtörtént, hogy egyszer az említett lap, mely akkor Jókai szerkesztése alatt fénykorát élte, egy képet hozott: egy attilás, körszakállú ember, a mint az asztalnál ül s Európa térképén a Magyarország szóra teszi ujjait; az aláírás pedig így szólt: »Közel hozzád, távol tőled, gondolatom csak felőled.« Persze a körszakállú emberről a cenzorok is fölismerték, hogy az Kossuth Lajos akar lenni s így a kép soha se jelent meg az *Ústökösben*.

Tóth Kálmán lapja, a *Bolond Miska*, még inkább foglalkozott politikával, s bizony megtörtént vele nem egyszer, hogy az utolsó perczben a képet ki kellett dobni s a szerkesztőség azután annak helyét egy csomó óriási kérdőjellel töltötte ki. A közönség értett belőle.

Örüljünk, hogy e sötét idők elmúltak. Ne adja Isten, hogy a márczius 15-ki dicső vívmányok valaha ily rútul megcsontkittassanak, hogy az emberi szellemre ily nehéz bilincsek rakassanak.

Áldva legyen a nagy nap, a melyen a nagy szó kimondatott, és áldva azoknak emlékezete, a kik lelkesedésükkel és hazaszeretetükkel annak érvényt és fogaratot szereztek.

Ács Mihály.

A kémia Gutenberg művészetének szolgálatában.

Srpek Ottó dr. szabad előadása a Szakkörben, 1896. márcz. 8-án.

Igen tisztelt uraim!

Engedjék meg nekem, hogy ma itt önökkel egyetemben rövid szemlét tartsak a tudománynak azon a mezején, melyet kémia néven nevezünk. A kémia magában véve az úgynevezett természettudományoknak, melyek által a természetet mindjobban megismerni tanuljuk, csak egy részét képezi.

Azt hiszem, nem tévedek, a midőn azt állítom, hogy a végtelenség, a magasztosság, a természet szingazdasága, a csodás természeti tünemények és az a sok-sok megfoghatatlan egyéb dolog, a mely a természetben nap-nap után szemünk előtt lejátszódik, már az őseibert is arra készítette, hogy gondolkodják eme jelenségek lényege fölött.

Teljes joggal állithatom, hogy az első emberrel nemcsak az első költő, hanem az első természetbuvár is napvilágot látott. Hogy azonban Ádámnak az almafa alatt eszközölt kutatását is a természetbuvárlatok kategóriájába soroljam, arra nézve magam illetéktelennek nyilvánítom.

Ha a bennünket környező testeket figyelmesen vizsgáljuk, különféle megkülönböztető jeleket észlelünk. Ezeket könnyen, áttekinthetőleg elrendezni a leíró természettudományok: a növénytan, ásványtan és állattan feladatát képezi.

De ha tovább szemléljük a természetet, olyan jelenségeket is tapasztalunk, melyeknek oka a testek bizonyos elváltozásán alapszik. Tudjuk, hogy a víz a téli hidegben megfagy és erős jéggé változik; hogy a hőmérő higánya a megmelegedésnél emelkedik, lehüléskor pedig lejjebb száll. Azt is tapasztaljuk továbbá,

Az a két könyvsajtó, melyeken 1848 márczius 15-én a szabadsajtó első termékeit nyomtatták. Fölöttük a Szabadság jelképes alakja.

hogy az ásványi anyagok, kőzetek elmállanak, hogy a vegetáció némely részben elfonnyad; tapasztaljuk végül, hogy a vas megrozsdásodik.

Ámbár a természetben, hol mindenütt lassú átmeneteket és középtagokat észlelünk, véghatárokat meg nem különböztethetünk, mégis, ha élesebb szemmel tekintünk a természet rejtekébe, kétféle, egymástól különböző jelenségeket látunk.

Némely jelenségek semmi lényeges anyagváltozást nem szenvednek. A víz pl. majd megfagy, rendes

hőmérséknél ismét cseppfolyóssá lesz, hevítésnél pedig gőzzé változik át. Így tehát tömör, cseppfolyós és gőzalakú vízzel van dolgunk. A kénese emelkedik és esik. De mind e jelenségeknél a víz víz, a kénese pedig kénese marad.

Vegyünk egy más példát: Ha a krétát leejtjük, az a szabad esés következtében legfőleg eltörik, de tömörségét megtartja. Ha azonban a krétát porrá törjük, alakját megváltoztatja, mert a nyomás következtében az úgynevezett kohézió-erőt, mely az egyes

részecskéket szorosan összetartja, teljesen megzavartuk. Ha az így porrátorrt krétát pohárba teszem és reá vizet töltök, a mint méltóztatnak látni, a pohárba a víz fölé tartott gyertyácska lángja el nem alszik. Most azonban néhány csepp más folyadékot: sósavat öntök a krétaoldal közé . . . Ime, egy hirtelen, erős pezsgés áll be és a gyertyácska lángja — az oldat fölé tartva — azonnal elalszik.

Mi történt tehát itt? . . . Semmi más, minthogy előállott egy jelenség, mely az anyag gyökeres, mélyreható elváltozásával állott kapcsolatban.

Az ilyenfajta jelenségeket, melyek a testek szubstanciális természetének elváltozásával járnak együtt, kémiai jelenségeknek, vagy folyamatoknak, míg ellenben az olyanokat, mint a milyeneket a higanynál látunk, — a melynél az anyag a jelenség elmúltával ugyanaz marad — fizikai folyamatoknak nevezzük.

A kémia tehát csupán olyan jelenségekkel foglalkozik, melyek az anyag lényeges elváltozásával állanak összeköttetésben.

Az iménti kísérleti folyamatnál azt láttuk, hogy a pohárba öntött sósav a krétát megtámadta — szétbomlasztotta. Mi a krétában jelenlévő szénsavat felszabadítottuk. Vajjon ez a szénsav gáz alakjában van-e meg a krétában? Nem! A kémikus erre a kérdésre nekünk egészen határozott feleletet ad.

A krétánál egy szénsavból és mészből álló vegyi összetétellel állunk szemben. A sósav hozzáadása következtében a kréta elváló szénsavra és mészre esett szét. Ugyanez alkalommal egy másik test: klórkalcium képződött.

Hozzunk fel még egy példát:

Ha a rézport kénrel eldörzsöljük, zöldes port kapunk. Ha e port mikroszkóppal vizsgáljuk, a legfinomabb eldörzsölés dacára is a kén mellett még mindig rézrészecskére akadunk. Viz hozzáadása által azonban a kén elválasztható a réztől, mert a nehéz rézpor leülepedik, a könnyű kén pedig a víz felszínére száll, úgy, hogy azt a vízzel együtt könnyen ki lehet önteni. Próbáljuk azonban ezt az eldörzsölt kén-réz-vegyületet felhevíteni és tapasztalni fogjuk, hogy a láng mellett egy kénből és rézből álló vegyi összetétel áll elő, vagyis egy olyan test képződik, melynek egész más sajátságai vannak, mint a kénnek és a réznek. Ezt az összetételt rézkénnek nevezzük.

Érdekes jelenséget fogunk tapasztalni, ha egy összetett testtel teszünk hasonló kísérletet. Ha pl. a vörös színű higanyoxidot egy pohárban fölhevítjük, az anyagban mindenekelőtt feketesedés áll be s ha azután föléje egy parázstól csillogó faforgácsot tartunk, úgy az a hirtelen felcsapó lángtól csakhamar meg fog gyuladni. A kémikus azonnal tudni fogja, hogy ezt az egész jelenséget az anyag hevítése következtében előállott savgáz okozta. A pohárban pedig egy sűrű test képződött, a melynek a neve higany. Ha most megkísérlenők a hevítés folytán előállott higanyt és gázt is szétbontani, az már nem sikerülne. Az olyan testeket tehát, melyek két vagy több különféle természetű testre többé semmiféle módon föl nem bonthatók, egyszerű radikális testeknek, vagy elemeknek nevezzük.

És — igen tisztelt uraim — az egész világ, a természet maga, az ő sokféleségeivel részint emez egyszerű, részint pedig az ezekből alkotott összetett testekből áll.

A víz pl. a gázalakú hidrogénből (H) és ugyancsak a gázalakú oxigénből (O) áll. A konyhasó pedig nem más, mint natrium és gázalakú klór.

Ma 75 különféle kémiai elemet ismerünk. Az összetett testek száma pedig 30—40 ezerre rug és ezek mindegyikének megvan a maga különleges sajátsága.

Egyszerűség okából a kémiai elemeket latin vagy görög eredetű nevek kezdőbetűivel szoktuk jelezni.

Igy jelöljük például a hidrogént H-val, az oxigént O-val, a karboniumot C-vel stb.

A kémiai elemek egyesítéséből előálló összetételeket a megfelelő jelek összeállításával jelöljük és ezt a jelzési módot kémiai alakzatnak nevezzük.

Pl. konyhasó ClNa , HgO , AgCl , HOCl ; vagyis a konyhasó áll: klórból és natriumból stb.

Ezek a kémiai jelek azonban nemcsak azt fejezik ki, hogy pl. a konyhasóban Cl és Na, hanem, hogy 1 atom Cl, 1 atom Na-val van összekötve; másodsor pedig hogy 35 rész Cl, 23 rész Na elegyből áll.

És miután immár nagyon is átadtuk magunkat az elméleti fejtegetéseknek, a legfőbb ideje, hogy mai értekezésünknek technológiai részére térjünk át.

C. H. és B. egyesítése által az ismeretes kender-növényben egy olajszerű test, az u. n. lenolaj képződik.

Azok a munkálatok, melyek abból a célból irattak, hogy a lenolaj valódi összetételéről határozott felvilágosítást adjanak, még mindig hézagosak, noha e tárgygyal már sok kutató foglalkozott.

Annyit azonban mégis tudunk, hogy a lenolaj körülbelül 80%-ban gliczerin és lenolajsavból áll, s hogy e vegyület kémiailag palmitinsavval is meg van kötve. Azt a nézetet is magunkévá tehetjük, hogy a lenolaj nem homogén test, hanem különféle kémiai tényezők keveréke.

A lenolajt (lenmagból) a legnagyobb mértékben Hollandiában, Orosz- és Angolországban, továbbá Felső-Ausztriában gyártják.

A felsőausztriai lenolaj többnyire drágább a hollandinál.

A lenolaj az u. n. száradó olajokhoz tartozik, mert vannak tudvalevőleg nem egykönnyen száradó olajok is. Ezek az olajok abban különböznek egymástól, hogy a száradó olajok a levegőn egy gyanta- vagy gummiszerű anyaggá száradnak be, a mi a nem száradó olajoknál elő nem fordul.

Hogy miben áll a beszáradás vegyi folyamata, azt anynyiban ismerjük, mert bebizonyított dolog, hogy először: a száradáshoz a levegő sava hozzájárul; másodsor pedig, hogy a beszáradás nem elgőzölgésnek az eredménye. Kísérletileg be van bizonyítva, hogy beszárásnál a lenolaj súlya nagyobbodik és savban gazdagabb lesz.

Hogy ha közönséges lenolajat felmázolnak, napokra van szükség, hogy a máz megszáradjon. A száradási proczesszust azonban meggyorsíthatjuk, ha az olajat előzőleg hónapokig czisztarnákban beraktározva tartjuk, és másodsor, ha a lenolaj bizonyos oxidáló anyagok

hozzáadásával magas hőfok mellett főzetik. Ilyen oxidáló anyagok: barnakő, ólomszeletek, kénsavas horgany, bórsavas mangán és a kitűnőnek elismert szárító anyagok egész serege.

De a levegő sava által is oxidáltathatik a lenolaj. Ez az eljárás a linoleum-gyártásban nagy mértékben alkalmaztatik.

Reményilem, nem lesz érdektelen, ha a lenolajgyártásra ezuttal röviden kiterjeszkedni fogok.

Az imént ismertetett szárítási eljárás az olyan lenolajnál, a mely a könyv- és könyomáshoz való kenchezé (firnászs) használatos, nem alkalmazható; nem alkalmazható pedig azért, mert az ilyen kenceze gyorsan szárad és a hengereket teletapasztaná.

Általában nem tanácsos a könyvnyomás céljaira szolgáló kenchezéhez szárító anyagokat keverni. Csak bizonyos esetekben van erre szükség, a midőn pl. kemény, nehezen szívó papírral történik a nyomás. Ilyenkor terpentiben feloldott 1—5% szárítóanyagnak a kenchezéhez való hozzáadása indokolt és szükséges, de hogy ez esetben a festéket nemhogy egész éjszakán át, de még 2—3 órán át sem tanácsos a hengeren hagyni, erről önök közül, azt hiszem, többen szereztek már némi kellemetlen tapasztalatot.

A festéknek a papiroson való megszáradása nem abban keresendő, hogy a festék maga mennyiben bír száradó képességgel. A száradás olyan folyamat, melyet többé-kevésbé a papiroznak magának kell végeznie. Nagyon ajánlatos tehát a festéket mindig a nyomtatandó papiros minőségének megfelelően megválasztani. Ezzel egész egyszerűen azt akarom mondani, hogy a festékben a kenceze százalékmenyiségének mindig meghatározott arányban kellene állania a papír felszívóképességéhez.

Erre a tárgyra legközelebb, a midőn a színes festékek nyomhatóvá tételéről lesz szerencsém beszélni, alaposan ki fogok terjeszkedni; most még csak a lenolajról akarok néhány szót szólni.

Ha a laikus könyvekből akar magának a lenolajkenchezéről némi tájékozódást szerezni, olyan adatokra fog bukkanni, a melyek csak zavart okoznak. Mi mindent nem neveznek kenchezének! Kétféle kenchezét kell legfőként megkülönböztetnünk: először is, mely bennünket legelső sorban érdekel, vagyis a grafikai célokra szolgáló kenchezét, másodsor pedig mázólokenchezét. A mázólásra használatos kenchezével 2—10% seccativumot kell az olajmenyiség arányában elfőzni, hogy száradása gyors legyen. Az olajgyárosok gyakran úgy szabadítják meg magukat a kenchezefőzés költségétől, hogy egyszerűen terpentiben feloldott szárítóanyagot kevernek a kenchezéhez. Innen van, hogy némely gyáros 30—34, sőt gyakran 28 frtért kínál kétszer főzött kenchezét, a melynek ára rendszeren 32—35 frt között váltakozik. Természetes, hogy a megrendelő csak később szokott rájönni, hogy az olcsó árért — jó árú helyett — főzetlen kenchezét kapott. Láthatják ebből is uraim, hogy vannak olyan pótananyagok, a melyek a lenolajkenchezét olcsóbbá képesek tenni. Lenolajkenceze gyanánt szoktak némely gyárosok eladni olyan árút, a melyben a lenolaj tulajdonképen csak 10%, a többi 90% pedig közönséges gyantaolaj. Czélyszerű lesz tehát, azt hiszem, ha ajánlani fogok önöknek egy

módszert, a melynek segélyével az ilyen úgynevezett lenolajkenchezének meghatározhatják gyanta- és lenolaj-tartalmát:

Ha fehér kremsi port — mely nem egyéb, mint egy ólomból és szénsavból álló összetétel — gyanta-tartalmú kenchezével elmázolunk, nemsokára gázhólyagokat látunk fölmerülni, a mennyiben az elmázolt anyagban szénsav lépett föl. Tiszta lenolajnál ez nem történik.

A könyvnyomtatás céljaira szolgáló jó kenchezének egy leülepedési procedurán kell keresztülmennie. Az olyan lenolaj, melyet a lenmagból hideg úton sajtolnak ki, hamarabb ülepszik le, mint a melegen sajtoltt. Ez azért van így, mert a forró sajtolás alkalmával nyálkás növényi anyagok kerülnek az olajba. Ezeket a tisztáltalan anyagokat a főzés előtt el kell távolítani, a mi a legczélszerűbben úgy eszközölhető, hogy az olaj hónapokon át nagy tartányokba eltéttetik és e hosszas nyugvó állapotban az olajat nem tartalmazó anyagok mind a fenékre ülepsznek. Ezt az üledéket lenolaj-üledéknek nevezik, és az üvegesek, krétával keverve, ragasztó-anyagot (Kitt) készítenek belőle.

Az így leülepedett lenolaj aztán főzés alá kerül és pedig kezdetben 110° mellett, hogy az esetleges víz belőle elpárologjon, azután fokozatos hőfoknál mindaddig, míg a meggyuladási 320—360° C-t csaknem elérte.

A főzésnek addig kell tartani, míg a lenolaj a megkívántó vastagságot el nem érte. A lelkiismeretes gyáros ezt a megsűrűsítést bizonyára nem fogja gyanta hozzáadásával eszközölni. Mint a linoleum-gyártás fejtegetésénél megjegyeztem, a lenolaj tartós hevítésnél kémiai átalakulást szenved és nyulós, magvas anyaggá lesz. Az így gyártott és az egyszerűen főzött hig lenolaj között állanak a különféle minőségű könyv- és könyomáshoz való kenchezék.

A gyantás olajnak még az a hátránya is van, hogy ha bármily gondal is gyártják, bizonyos kellemetlen szaga marad. Tehát már az olaj szagáról is észre fogja venni a szakértő nyomdász, hogy a kenceze lenolajat, vagy gyantát tartalmaz-e nagyobb mértékben.

És most, ime, felolvasásomnak ahhoz a tárgyahoz értem, a melyet koromnak nevezünk.

A korom nem más, mint szénanyag. A szénanyag a természetben a legáltalánosabban és a legnagyobb mennyiségben előforduló elemekhez tartozik.

Tiszta állapotban csak ritkán — és mint ilyen, csakis mint gyémánt vagy grafit — található.

Nagy halmazokban, mint szerves anyagok maradványaként az anthracziban, kőszénben, barnaszénben és turfában található. Ezek közül csak az anthraczitet tekinthetjük vegyileg a legtisztábbnak, míg a többieknek H. és O. tartalma arra enged következtetni, hogy szénné való átalakulásuk még nincsen teljesen befejezve.

A szénanyag azonban a legnagyobb mennyiségben szénsav alakjában lép fel, mely részint az atmoszférából, részint a vulkánokból stb. veszi eredetét. De vannak egész hegyalakzatok is, a melyek szénsavval és mészszel, vagy magnéziával tömören elvegyült szénanyagból állanak. Felemlithetnők végül egész seregét

a széntartalmú folyadékoknak, melyek részint gáz vagy gőz, részint pedig cseppfolyós vagy szilárd állapotban fordulnak elő; hogy csak egyet említsünk, ilyen pl. a petróleum is. A szénanyag mindig szilárd, íze, szaga nincs; sem nem nedves, sem nem olvasható és minden oldó anyagban oldhatatlan. Néha kristályozott, átlátszó és gyönyörűen fénylő alakban fordul elő; sem a meleget, sem pedig a villamosságot nem vezeti. Ilyen a gyémánt, mely mint pompás drágakő, a gazdagok ékítésére szolgál, vagy roppant keménységénél fogva más testek megmunkálására, sőt egész hegyek átfurására is felhasználható.

Majd rendszertelen, fekete, átlátszatlan kristályalakban fordul elő a szénanyag, mely a villamosságot és a meleget jól vezeti. Ez a grafit, mely a művészek rajzszertül szolgál és úgy a közéletben, mint a galvanoplasztikában nagy szerepet játszik.

Majd kristálytalan, többé-kevésbé fekete színű. Ilyen a szén, mely kisebb-nagyobb mértékben víz- vagy savanyaggal, úgymint ásványi anyagok alakjában kőszén, barnaszén vagy turfaként fordul elő a természetben. De mesterséges úton is, mint faszén, koks, korom, tiszta alakban gyártják.

A szénanyagnak kiváló tulajdonsága az, hogy magas hőfok mellett oxigénnel vegyül össze, melyet az ember a legnagyobb mértékben hasznára fordít. Ezen alapszik legelső sorban a szénnek meleg- és erőfejlesztésre való alkalmazása.

Ez a tulajdonság még arra is szolgál, hogy az érczekből a savat kiválaszsa és az érczet szabaddá tegye.

Nagyfontosságú némely szénanyagnak az a tulajdonsága, a melylyel a folyadékok színét elvonni képes.

De nem időzöm tovább e kérdésnél és áttérek a szénnek színező erejére.

A szénnek ez a tulajdonsága nemcsak a művészet és ipar kifejlődésére volt óriási befolyással, hanem a közművelődésnek is hatalmas szolgálatot tett, mert a fekete nyomdafestékekkel lehetővé tette az írott szó sokszorosítását az emberek milliói számára.

Az amorf szénanyag előfordulása nem igen gyakori a természetben, úgy, hogy már az ókorban kénytelenek voltak utakat és módokat keresni a szénnek mesterséges úton való előállítására. A szent mindig bizonyos szerves széntartalmú anyagokból vonták ki, úgy, hogy azt előbb melegség által szétbontották.

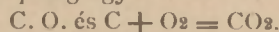
A lángoknak koromfejlesztő képességét bizonyos kísérleti feltételek mellett már régen megfigyelték.

Úgy a korom, mint az úgynevezett fekete festőanyag (Schwärze) olyan két produktum, melyek magas hőfok mellett hevített szerves anyagokból állottak elő.

A míg azonban a kormot az által állítják elő, szénhidrogén-anyaghoz csak annyi levegőt vezetnek, a mennyi éppen a láng fentartásához szükséges, addig a fekete festőanyag képződésénél a levegőhozzájárulást teljesen mellőzik, úgy, hogy csupán egy kiegyenlítőds történi.

A korom tehát a tökéletlen elégés terméke, a fekete festőanyag (Schwärze) pedig nem egyéb, mint a száraz desztillátumnak, illetőleg elszénesezésnek produktuma.

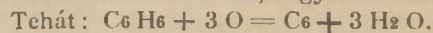
Valamely elégés mindig bizonyos kémiai folyamat mellett megy végbe. A szén pl. savval vegyül össze, és pedig így:

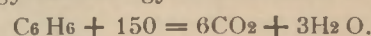
Lássuk, minő arányok állanak elő valamely szénhidrogén-anyagánál.

Vegyük például a benzolt C_6H_6 .

A koromra való elégetésnél első sorban csak annyi O-t bocsáthatunk hozzá, hogy csak a H anyag égjen el.

Ha a C_6H_6 -t egészen el akarjuk égetni, akkor az egyetlennek így kell állania:

Tökéletes elégési produktumok.

Az olyan koromnak, a melytől jó festéket várunk, nem szabad alacsony hőfok mellett képződnie. A koromképződésnek mindig bizonyos meglehetősen magas hőfok mellett kell képződnie, mely a szénhidrogén-anyagot állandóan szétbontani képes legyen.

Minél magasabb a hőfok a koromképződésnél, annál szebb és annál kiadóbb lesz a korom.

Rége, mielőtt még a kormot nem gyárilag állították elő, olyan kormot használtak, a mely a kűrtőkben lerakódott.

A tüzelés közeléből az u. n. fénykormot (kátrány-nyal elvegyült korom), továbbá a szálló hamuval elvegyült szálló kormot szedték.

Ma már ezeknek a koromfajtáknak egyikét sem használják. Angolországban azonban összegyűjtik a kormokat és Nyugat-Indiába szállítják a cukor-ültetvények trágyázására. Ezek a koromfélék tényleg nem csekély trágyázó képességgel bírnak.

Ezek a kormok körülbelül 53—35% szénből, 18—15% kátrányból és 1.75—3% ammoniából állanak. Van bennük ezenkívül: káli, natron, mész, mangan körülbelül 2—1% -ban; foszfát-mész körülbelül 2—3% -ban stb.

Az olyan tüzelő-szerkezeteknél, melyek oly célból építettek, hogy a meleget munkává változtassák, különös gond fordítandó arra, hogy az elégés alkalmával betóduló levegő úgy osztódjék el, hogy az összes szénanyag elégjen. Vagyis képletileg szólva 12 rész szénanyaghoz 32 rész savat kell vezetni. Ez azonban semmiféle tüzelési mód által el nem érhető azon egyszerű okból, hogy a légtömeget helyesen elosztani módunkban nem áll.

Hogy minő rengeteg mennyiségű értékes égő anyag száll kihasználatlanul a levegőbe, arra nézve szolgáljanak önöknek irányadóul a következő szám adatok:

Anglia ipari és házi célokra elégetett 1860-ban 854 millió métermázsa, 1883-ban pedig 1403 millió mm. kőszent; Németország 1860-ban 123 millió métermázsa, 1883-ban 592 millió kőszent.

Látjuk tehát, hogy e rövid időközben a szénszükséglet mindkét országban megnégyszereződött.

Rendes tüzelő-szerkezetekben elégetve, 100 kg. kőszénből átlag 2 liter = 120 gramm kormot nyerünk. E szerint tehát Németországnak koromprodukcziója a felhasznált kőszénből 1883-ban körülbelül 71,000.000 kilogramm lett volna és mindez egyszerűen elveszett.

Más adatok szerint 50.000 kilogrammra teszik annak a korommennyiségnek a súlyát, mely egyetlen téli napon a London fölött lebegő füstfelhőben lappang. Nem csodálható, hogy az e számokból látható óriási füstmennyiség valóságos csapásként nehezedik az embe-
rekre. Hogy mily nagy fontosságot tulajdonítanak Angliában a füst káros hatásának csökkentésére, az abból is következtethető, hogy néhány évvel ezelőtt Manchesterben kizárólag ezen célból két nagy kiállítást rendeztek. Ezek a kiállítások ugyan arról győztek meg bennünket, hogy a tökéletes füstelégésnek kérdése megoldva még nincsen, de az a nagybecsű eredményük mégis megvolt, hogy miként lenne teljesen megoldható ez az elsőrendű fontos kérdés.

És ezzel, igen tisztelt uraim, mai felolvasásomnak végéhez jutottam; most még csak az a kellemes kötelességem marad hátra, hogy megköszönjem ily szép számban való megjelenésüket és azt a figyelmüket, a melylyel fejtegetéseimet kísérték.

Üdvözlöm önöket a viszontlátásig!

gabb vagy hullámosabb vonást is ejtett véletlenül az arczon vagy homlokon és azt figyelmes clőkészítés (zurichten) által meg nem korrigáljuk, mert az ily apróság is mindig a szépség rovására esik.

Tapasztalt gépmesterek véleménye szerint azért legjobb és legelőnyösebb, ha arczképeket autotipiában állítunk elő és azokat adjuk nyomás alá. Autotipia alatt a fotografikus képnek horganyra való edzését értjük.

A horganyra átvitt képet, ha az nedves állapotban van, igen nagy elővigyázattal finom gyantaporral behintjük, hogy így a nyomásnál semmiféle akadály ne álljon elő és tiszta képet nyerjünk.

Hogy szép horganymaratású képet kapjunk, igen szükséges, hogy a fotografikus kép, melyet horganylemeze akarunk átvinni, tiszta, élesvonású és nyílt legyen; az árnyékolása pedig helyes, mert csak ilyen kép nyújtja azt a lehetőséget, hogy róla tiszta, szép és csinos nyomás legyen készíthető és hogy, a mi mindenesetre első sorban jön tekintetbe, a maratás is

tiszta, élesvonású legyen.

Arczképek elhelyezésénél szintén sok függ a szedő szakképzettségétől és egyéni izlésétől is.

Például valamely illusztrált lapnál egy oldalra több fajtájú és árnyékolású kép helyezendő el, melyek közt szegletes és tojásdad alakú, nemkülönben sötét árnyékolású és világosabb kép is van. Mit fog itt tenni a szedő, hogy az elhelyezés helyes és kifogástalan legyen?

Ilyen esetben, ha már más út nem kínálkoznék a kibontakozásra, leghamarabb úgy segíthet magán, hogy a képeket szétszórva helyezi el és olyan egyenetlen, de elfogadható képet varázsol elő, mint a minőt igen sokszor látunk az angol és francia képes lapoknál.

Szegletes vagy tojásdad alakú képeknek egymás mellé állítása éppen úgy nem szép, mintha világos vagy sötét árnyékolású képet állítunk egymás mellé. Éppen úgy nem szép és lehetőleg kerülendő, hogy az oldal kezdetén vagy végén alkalmazzunk arczképeket. Bármily másfajtájú klisé, tájkép igen jó szolgálatot

tesz itt; de arczkép nem ide való, mert a fotografia komolytárgyú kép, a melynek meg kell adnunk az őt megillető helyet.

Mindenekelőtt pedig igen ügyeljen a szedő, hogy ne alkosson monoton képet az arczképek elhelyezésénél, hanem igyekezzék bizonyos szimmetriát elérni azoknál.

Nem terjeszkedhetünk ki e helyen minden eshetőség felsorolására, mert legtöbb esetben a szedőnek magának kell a kibúvót megtalálni, ha másképp nem, az idő feláldozásával is, a mennyiben többféle változatban igyekszik elhelyezendő képeit felállítani és a neki vagy esetleg nekik legjobban tetszőt elkészíteni.

Az illusztrációkról.

II.

A műszedésben kifejlődő úgynevezett divatos alkalmazkodás vagy szabad stíl az illusztráció-nyomásnak is nagyobb fontosságot adott; ezt főleg a finomabb munkáknál tapasztaljuk gyakrabban, a mikor legtöbb esetben egy üzleti kártyát, levélfejet vagy efféle kisebb dolgot hozzá vagy ráillő vignettákkal szoktunk díszíteni. És itt nem mulaszthatjuk el megjegyezni, hogy igen dicséretes dolog a betűöntődéktől az, hogy ezen a téren is a nagyközönség izléséhez alkalmazkodva, szép, csinos és sokszor igen eredeti vignettákkal gazdagítják a műszedések szépizlésű előállítását. Olyan műszedés, mely egy hozzáálló vignettával van díszítve, mindenki tetszésével fog találkozni és semmiképen sem tagadható el, hogy a vignetta értelmes, azaz izléses elhelyezése a munka nagyobb hatását biztosítja.

Egy szép kép vagy vignetta, ha még olyan kicsiny is, jótékony hatással van a szemlélőre és nagyban díszíti a szöveget.

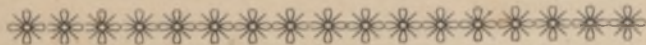
Hogy aztán az összes vignetták között, melyek a szedőnek elhelyezés végett átadottak, lettek legyen azok horganymaratás vagy fametszés által előállítva és főleg ez utóbbinál a gépmester részéről az *arczkép* nyomása a legnagyobb figyelmet követeli, magától értendő, mert igen könnyen megeshetik, hogy egy fiatal hölgy vagy férfi gyengéd vonása rüt, vén alakot nyer, kivált akkor, ha a rajzoló csak egyetlen vasta-

Mai két arczképünk egy tojásdad és egy szegletes, léniakörzettel körülvéve, mutatják a figyelmes szemlélőnek, hogy mennyivel lenne szebb, ha az árnyékolás kifejlődését nem akadályozná meg a léniakörzettel.

Egy szép, semmivel nem határozott arczkép — autotipia — tiszta fehér papírosra nyomva sokszor jobb hatást képes előidézni, mint egy rossz fotográfia.

— r.

VEGYESEK.

Márczius 15. Lapunk első cikkével ünnepeljük a nagy nap jelentőségét: a sajtó szabaddátételének évfordulóját. A nagy idők hű és buzgó krónikása: *Ács Mihály* t. elnökünk írta ez alkalmi cikket s ugyancsak ő olvasta azt fel az *Otthonban* tartott felolvasó-ülésen is. Mégis csak furcsa idők voltak azok, a mikor oly sok zaklatásnak volt kitéve az író ember, hogy még az Isten nevét is csak czititumképen írhatta le és a mikor egy gyanus vagy hangzatos czim elég volt arra, hogy a cenzor mindenható czeruzájának egy vonásával eltakarja azt a bizonyos cikket vagy költeményt a profán világ szeme elől. Mi ugyan élvezettel olvassuk az ilyen krónikákat; de elképzeljük, mennyi sok bajt és galibát okozhattak azok a hajdani szerkesztőknek és kiadóknak. Ezért kettős ünnep nekünk márczius 15-ke és ezért emlékezünk meg mi arról, szűkebb körben, szerényen, zajtalanul, a nagy naphoz méltó komolysággal.

Jegyzőkönyvi köszönet. A Szakkör választmánya 1896. évi február hó 20-án tartott ülésén jegyzőkönyvi köszönetet szavazott ama hölgyeknek és uraknak, kik a február hó 15-én tartott mulatság műkedvelői előadása alkalmával közreműködtek, kik névszerint a következők: Augspereg Irma, Durmits Anna, Salzman Karola és Szalma Mariska kisasszonyok; Forgács István, Horváth Ferencz, Hoffmann A. (táncrendező), Pollák Simon és Schneider Dezsó urak.

A Vasárnapi Ujság márczius 15-iki száma *Ács Mihály*, általános tisztelt szaktársunk tollából közöl visszaemlékezéseket a sajtószabadságnak a negyvennyolcz év előtti kimondása idejéből. Az érdekesen megírt cikk több, általános elterjedt téves adatot igazít helyre és eddig nem ismert részleteket közöl, melyekre ezuttal felhívjuk érdeklődő szaktársaink figyelmét. Ugyane czikkel kapcsolatban mutatja be képből a V. U. ama két könyvsajtót, melyen 1848. márczius 15-én a szabadsajtó első termékeit nyomtatták. A klisé a Franklin-társulat érdemes igazgatója szívességből mi is lenyomatjuk jelen számunkban. E két sajtó ma is megvan a Franklin-társulat felszerelési között; az előtérben álló Columbian-féle »sasos« sajtó a díszesebb; a háttérben a Dinger-féle egyszerűbb szerkezetű és díszetű sajtó látható. A két sajtót a rajzoló művész felékkítette a szabadság szárnyas nemtőjének alakjával, rájuk és melléjük pedig a szabad sajtó első termékeit: a 12 pontot és Nemzeti dalt helyezte el. A V. U. szerint e két nevezetes sajtó fajtája eddig a Franklin műtermein kívül merőben ismeretlenek voltak, mi azonban úgy tudjuk, hogy ilyen »sasos« sajtó az Egyetemi nyomdában is létezik. Mindazonáltal köszönettel tartozunk a Franklin t. igazgatójának, hogy alkalmat adott nekünk is, bemutatni e két történelmi nevezetességű sajtót olvasóinknak.

Dr. Srpek Ottó úr, a bécsi Schiff, Srpek és Társa festégyári czég egyik társának első felolvasását e hó 8-án szépszámú szakközönség hallgatta meg. Magát a felolvasást lapunk más helyén közöljük, itt csak konstatalni óhajtjuk amaz általános feltűnést, melyet a doktor úr szerföltött érdekes és vonzó modorban tartott előadása keltett s melylyel a tudós vegyész Szakkörünket s egyáltalán a szakközönséget nagyon lekötölte. A második felolvasás valószínűleg hásvét utáni vasárnapon lesz és pedig nagyobb szabású experimentumokkal egybekötve, melyekhez — mint a tisztelt előadó úr maga mondá — első felolvasása csak mintegy bevezetésül szolgált. Előre is felhívjuk szaktársaink figyelmét ez érdekes előadásra, melynek biztos időpontját a Szakkör

elnöksége külön értesítéssel fogja minél tágabb körben tudomásra hozni.

Mai lapunkhoz mellékelünk a *lipcsei Numrich és Társa* czég udjonság-gyűjteményéből néhány igen szép vignettát, melyek levélfejekhez és egyéb műszedésekre színekben is kivíve, kitűnően alkalmasak. A gyűjtemény többi darabjai is mind igen tetszetősek s rajzuk szépsége, valamint a kivitel pontossága által tűnnek ki. Hiszszük, hogy e szép dolgok rövid időn általános elterjedést nyernek s így jutalmazni fogják ama folyton előretörékvő igyekezetet, melyet e czég szakmánk emelése körül kifejt.

A kassakerületi nyomdászegylet önképző-osztálya — saját kerületében — idei majálisának *Meghívójára* pályázatot hirdet. A pályázat feltételei a következők: 1. A szövegvezetés legyen: »Meghívó. A Kassai Könyvnyomdászok Egylete 1896. évi május 31-én, vasárnap, a Bankó-fürdő nagytermében, nemzeti zenekar közreműködése mellett, tánc- és egyéb szórakoztatóval egybekötött jótékonyczélú *Majális*t rendez, melyre t. czímet és beces családját tisztelettel meghívja a rendezőség. Belépti díj személyenkint 60 kr. Felülfizetések köszönettel fogadtnak és hirlapilag nyugtáztatnak. Kezdeté délután 3 órákor. Kedvezőtlen idő esetén a mulatság június 7-én fog megtartatni. Meghívók postán küldetnek szét; reklamációk a Werfer-féle könyvnyomdába intézhetők. Ez Kassán a XV-ik nyomdász-majális!« E szöveg esetleg lényegtelenül módosítható. 2. A Meghívó önálló munka, azaz szorosan betűszedői és gépmesteri készítmény legyen. 3. Az alak, papírnem és a könyvnyomás (színes vagy egyszerű) tetszés szerint. 4. Az első pályázat 10 korona tiszteletdíj és arany oklevél; a második ezüst oklevél; a harmadik bronz oklevél; ezenkívül a kiválóbb művek előállítóinak nevei is közöltetni fognak a Typographiában. 5. A pályamunkák legkésőbb f. évi április 2-áig küldendők be Kassára Kapy Gábor (Ries-nyomda) czímére, a honnan április 3-án számozottan — a pályázók neveinek mellőzésével — küldetnek fel a budapesti Szakkörhöz szíves megbíralás végett. 6. Az első pályadíjat nyerendő Meghívót az önképző-osztály költségén nyomtatjuk ki, ha annak eszközlése a minimális értéket maximális árrá nem emelné. — A Szakkör szíves készséggel tesz eleget a kassai szaktársak kérelmének s a majdan beküldendő munkákat kiadja a szakközönségnek, hogy az döntsön a pályázatok sorsa felett.

Korrekturák és gépreviziók. Az önokozta és a szerző-korrekturák igen gyakran nem eszközöltetnek elég gondossággal arra nézve, hogy a szedésnek eredetileg helyes beosztását elégteleníteni ne kellessen. E gondatlanságnak következménye aztán az, hogy a szabályosan szedett sorok közt itt-ott egy, két, sőt több összehúzott sort, vagy túlságosan kivet sorokat találunk szűken szedett sorok közt. Még a fizetett szerző-korrekturák is, a szerint, hogy minő lelkiismeretes kezek végezték, sok kívánni valót hagynak maguk után. Ha a szedő egy vagy több szót kihagyott, vagy kétszer szedett, úgy köteles is a kijavítást úgy teljesíteni, hogy az ilyen hibának a nyoma teljesen eltűnjön. Ez nem is jár annyi idővesztéssel az észszerűen dolgozó egyéneknek. Ilyen esetben a szedőnek mindenekelőtt jól meg kell néznie a hibát megelőző és követő sorokat és mindjárt tisztában lesz, hogy hogyan segíthet magán a legjobban és leggyorsabban. A lelkiismeretes szedő, igaz, ezt magától is jól tudja és úgy is fog cselekedni; nos hát, a lelkiismeretlen pedig kényszeríteni kell, hogy az eltorzított szedést üsse helyre, bármennyi idejébe kerüljön is. — Ez alkalommal még a géprevizióról is szólnunk néhány szót. A géprevizió a szedőre nézve nem a legkellemebb munka, különösen akkor, ha sok a kijelölés. Ezt úgy az üzlet, mint a szedő előnyére megkönnyítendő, azt tanácsoljuk, hogy a nyomásra kész korrekturát még egyszer idejekorán olvassuk át, a még fölmerülő hibákat, technikai szabálytalanságokat jegyezzük ki és a szedő csak akkor adja át a gépmesternek a szedést, ha e pótlólag kijelölt hibákat megcsinálta. A revizor ellenőrzésének csupán a helyes kilövéésre, a csonka és elcsúszott betűkre, valamint az utolsó korrektura összehasonlítására kellene szorítkoznia. (L. D.)

A bankóhamisítás Oroszországban, de különösen a szibériai tartományokban nagymértékben üzetik. Nemrég egy huszonöttrubeles ilyen hamisított papírpénzt volt alkal-

munk látni, mely a hamisítók hallatlan vakmerőségéről és czinizmusáról tanuskodik. Az eredeti pénzdarábon található ezt az óvást: »A ki ez államjegyet meghamisítja, összes jogait elveszti és azonfelül kényszermunkára küldetik«, a hamisítók így változtatták meg: »A ki ezt az államjegyet meghamisítja, az összes rendjelek és »a buzgalomért« járó ezüst érdemrend viselésére ítéltek.« A legfureszbb a dologban az, hogy e hamisításokat a tudatlan parasztok fizetés gyanánt elfogadják.

Az amerikai nagy napilapok átlag 120.000—150.000 példányban jelennek meg naponként, mint ezt egy chicagói irányadó helyről jött levél a Zeitschrift für Deutschlands Buchdruckernek írja. A Tribune, Inter Ocean és Times Herald — a melyek 5 centért árusítottak — vasárnaponként külön-külön 450.000—500.000 példányban jelennek meg 48—70 oldalnyi terjedelemmel. Ez óriási példányszámokat a Times Herald nyomdájában például szombat estétől vasárnap reggelig 16 rotációs gép nyomja.

Mai számunkhoz mellékeljük a Szakkör hatodik (XIV.) évi jelentését.

HIVATALOS RÉSZ.

Hatodik (XIV.) évi rendes közgyűlés
1896. márczius 15-én.

Tanay József, a kör elnöke, üdvözlő a megjelenteket s felemlíti, hogy az idén is épp úgy, mint az előbbi esztendőben, a márczius 15-diki ünnepséggel kötöttük össze évi rendes közgyűlésünket. »Nekünk — mondá — kétszeresen is kötelességünk e napról megemlékezni: mint magyaroknak és mint nyomdászoknak, a kiknek a hivatásuk is együtt jár e nagy nap tiszteletével, a sajtó szabaddá tevésének emlékezetével.« Majd felkéri Ács Mihályt, körünk t. elnökét, lenne szives A boldogult cenzúra idejéből czímmel ez alkalomra irt felolvasását megtartani.

Szerző vonzón és érdekesen megírva tárgyalta az emberi gondolat megnyilatkozását gátló cenzurának sokszor nevetségesen boszantó baklövésait, a melyek így előadva, nem egyszer kelteket éntek derűtséget a hallgatóság között.

Elnöklő megköszönte felolvasónak, hogy tanulságos és szépen megírt dolgozatával ily kellemes félórát szerzett a hallgatóságnak s máskorra is kéri szives munkásságát. A hallgatóság úgy a föl-olvasást, mint elnöklő szavait élénken megéljenzte.

Pár percnyi szünet után elnök megnyitotta a VI. (XIV.) évi rendes közgyűlést és kérdi a megjelenteket: kívánják-e, hogy titkár fölolvassa a mult évi közgyűlés jegyzőkönyvét.

Mivel az már nyomtatásban is megjelent, a közgyűlés nem kívánja a jegyzőkönyv felolvasását, hanem azt észrevétel nélkül tudomásul veszi.

A jegyzőkönyv hitelesítésére elnök Augenfild Miksa és Götz József tagtársakat kéri föl.

A közkézen forgott titkári jelentést is felolvasottnak vették a jelenlevők és azt minden pontjában helyesnek találták.

Ezután pénztáros olvasta fel évi jelentését, a melyre senki se tett észrevételt.

Az évi mérleg átvizsgálására, mint számvizsgálók, Varga Dezső, Barcza József és Szatmáry Lajos kértettek föl.

Szöllősy Károly indítványozza: Szavazzon meg a közgyűlés, mint minden évben, úgy az idén is, tíz arany tiszteletdíjat a pénztárosnak ügybuzgó fáradságáért.

A közgyűlés egyhangúlag megszavazta Szöllősy indítványát és pénztárost tíz arany tiszteletdíjban részesíti.

Ezután elnöklő úgy a maga, mint az egész tisztikar nevében megköszöni azt a bizalmat, melylyel egy év előtt a közgyűlés a kör vezetőit megtisztelte, a megbízatást újra visszaszármatatja a közgyűlésnek, egyszersmind kéri a jelenlevőket, hogy csak olyanokat válasszanak a kör ügyeinek vezetésére, a kik arra minden tekintetben képesek is.

A szavazatszedő-bizottságba Bauer Lajos, Gyöngyösi Sándor és Novák László lettek beválasztva. E bizottság összeszedte a szavazólapokat, melyek szerint az új tisztikarba és választmányba a következők lettek beválasztva: Elnök: Tanay József; alelnök: Schwind Béla; titkár: Tichy Ákos; másodtitkár: Szöllősy Károly; pénztáros: Rencsisovszky Ferenc; ellenőr: Krammer Lipót; leltárosok: Pamuk Ferenc és Román Antal; választmányi tagok: Gyöngyösi Sándor, Götz József, Bauer J. M., Major István, Grócz Ernő, Novák László, Mitterszky József, Radnay Mihály, Szikora János, Wóznér Ignác; pótlagok: Fally Henrik, Bujnovszky Rezső, Schwarcz Adolf, Baán Imre, Benkő László.

Az indítványoknál felállott titkár és rövid beszédben megemlékezett Gelléri Mihályról, a kör eddigi alelnökéről s előadta az okokat, hogy miért mondott le ez állásáról körünk e fardadhatlan buzgalmú tagja, a ki annak nemesak egyik alapítója, de kezdettől fogva lelkes bajnoka volt. Indítványozza tehát: válassza meg őt a mai közgyűlés a kör tiszteleti tagjául s egyszersmind iktassa érdemelt a mai ülés jegyzőkönyvébe.

Titkár indítványát tüntető éljenzéssel tette magáévá a közgyűlés s megbizta az elnökséget, hogy körünk új tiszteleti tagja részére állítsa ki az erről szóló oklevelet és küldje meg neki azt örök emlékül való megőrzés végett.

Több tárgya a mai közgyűlésnek nem volt.

Mielőtt azonban elnöklő az ülést bezárta volna, arra kérte a mai közgyűlést: szavazzon jegyzőkönyvi köszönetet az Olthon-kör elnökének és választmányának azért a kitüntető és előzékeny sziveségért, a melylyel — már másodizben — díszes helyiscgét körünk rendelkezésére bocsátotta.

A közgyűlés egyhangú helyesléssel és éljenzéssel fogadta el elnök indítványát s felkerte az elnökséget, hogy ezt egy köszönet levélben is adja tudtul az Olthon elnökének.

Ezzel a VI. évi rendes közgyűlés — az elnök éltetése mellett — véget ért.

Tichy Ákos titkár.

ÜGYES és megbízható *korrektor* kerestetik, ki a magyar és német nyelvben tökéletesen jártas. Az állás tartós és kellemes.

Eddigi alkalmaztatás és fizetési igény megjelölésével ellátott ajánlatok *Korrektor* czim alatt e lap kiadóhivatalába kéretnek.

A lap papírosa a hermaneczi papírgyárból. — Szövegbotú az Első Magyar Beüdüntöde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felölő szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

Beit & Co

Druckfarben-Fabriken

früher
Beit & Philippi
HAMBURG

Vezérképviselőség és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST

Főraktár és iroda: V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

A cég készít fekete és színes

Könyv- és könyvmai festékeket

Hammonia hengeranyagot KENCZÉKET.

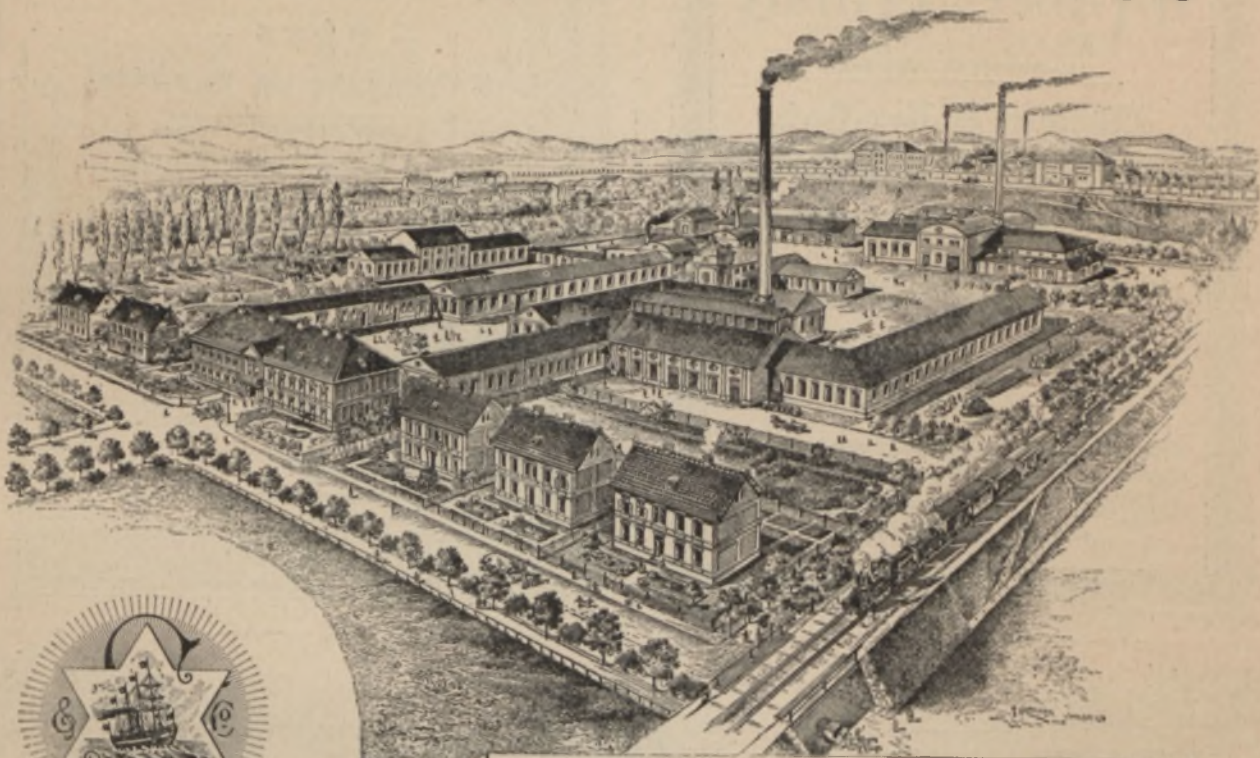
Képviselet az osztrák-magyar monarchia többi részén:

FRIEDRICH POLACSEK

Wien, Favoritenstr. 14.

Könyv- és Könyomdai Festékgyár

Koromégetés * Kenczefőzés * Hengeranyag

Gyár Klein-Schwechaton (Bécs mellett) van.

SCHIFF, SRPEK & COMP.

I., Lothringerstrasse 3. • KÖZPONT: BÉCS, • I., Lothringerstrasse 3.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva. A védjegy a fenti kép alsó részén látható.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

KALMÁR LAJOS

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.
TELEFON 59-83.

Figyelmeztetés.

A zord idő beálltával a nyomdáknak a hengerek át- és ujjaöntése szükségessé válik, mely alkalommal bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitünőbbnek elismert hengeranyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

»Austriac extra kgja	1 fnt 60 kr.
» prima »	1 » 30 »
»L« hengeranyag »	1 » 15 »

Fenti árak franco házhoz szállítva értendők. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »L« hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitünő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használtatik.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Könyv- és könyvmdai
szines és fekete festékek gyára.

Huber Mihály

ALAPITTATOTT 1780-BAN.

München és New-York.

Kizárólagos képviselője Magyarország és
a keleti tartományok részére

Fuchs Dávid

Budapesten

IV. kerület, Újvilág-utca 6. szám.

Eme dúsan felszerelt raktárból bárminemű
megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Arjegyzekekkel és nyomásmintákkal kívánatra
készséggel szolgálunk.

Könyv- és könyvmdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

BÉCS

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kő-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű

festékeket,

hengeranyagot
és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost,
ivrcét, negyed és nyolczad alakban, vona-
lozva és koczkázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és
minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomtató papírok: famentes, középfinom és
közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek,
zeneművek és könyvmdai munkák részére;

Illusztrációk nyomtatására szolgáló papírok
amerikai módon előállítva: diszművek, fény-
és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok,
újságmelléletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelező-
lapkarton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercesek és ívekben;

Itató- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden
célokra;

Fénylemezek (posztónyirólemezek) és min-
dennemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hoz-
zám fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

Budapest, V. kerület, Gyapju-utca 6. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorff papírgyár raktára
és képviselősége.

PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

»Steyrermühl«

papírgyár és kiadótársaság Aichberg-Steyrermühle
képviseletősége és raktára.

Nagy választékot tart a legkülönfélébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czimirásokból.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FISCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTÖDE
BUDAPEST
 VII., Király-uteza 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
 héber betűket, körzeteket és kizá-
 rásokat, nyomdai szerelvényeket,
 betűszekrényeket és állványokat,
 a leggyorsabban készítve és legjobb
 minőségben kiállítva.

Betüöntöde

Ludwig & Mayer

M/m. Frankfurtban.

★

Ajánlja általánosan elismert, legjobb anyag-
 ból készült

KENYÉR, CZÍM- ÉS DÍSZBETŰIT,
KÖRZETEIT

és egyéb

DÍSZITMÉNYEIT.

★

A cég képviselője Budapesten

FRKUND JÓZSEF

Király-uteza 112., II. em.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
 sz. osztrák-magyar
 szabadalmak.

Kurzweil János és Tsa

Kitüntetve:
 Temesvár 1891.
 Philppopol 1892.
 Orsz. Ipar-Egyes.
 1892.

GYÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19.
 Vendel-uteza 17.

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

V. kerület, Hold-uteza
 23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle szines festéket.

KOROMÉGETÉS.

KENCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható fecszítővel, szabadalmazott
 saját találmány.

Rust J. K. és Társa

BETŰÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták.

Külföldön a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak.
Külföldi telepek: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

WEINWURM ANTAL

fényképész,

első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján a legújutányosabbban s pontosan sokszorosíthatnak.

Külön berendezés házban kívül fényképfelvitelre.

Wörner J. és Társa

Gépgyára és Vasöntődéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerkezettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késkészítő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-sajtókat.

Csomagoló- és simító-sajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kézisajtókat.

Tömöntődei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált művek egy- és többszínbeni nyomására, tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó kékshajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos árért eladó.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYÁR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.

(Alapított 1829. évben).

Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

Itató-, szűrő- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzacskógyár.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÓT

BUDAPEST

IV., Kossuth Lajos-utca 8. szám.

Clichéket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállítására

kifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olcsóbb áron készít.

Vidéki megrendelések pontosan eszközöl-
tetnek.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papíráruk.

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ

Ólomzárgyártás

Bélyegzőmetszés

Tömöntőde, Galvanoplastika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Desseuffy-uteza 32.

VI., Desseuffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan-fogatosítottak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román
és bolgár ékezetű

Könyv- és Czimirásokban

továbbá

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

A legkülönfélébb ékítmények és egyéb nyomdai
felszerelvényekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HATODIK (XIV.) ÉVI JELENTÉSE

1895. évi január 1-től december 31-ig.

Tisztelt Közgyűlés!

Apró számokkal dolgozó testület vagyunk: évi mérlegünk végösszege mindössze négy számból áll és meg se közelíti az 5000 forintot. Hát nálunk igazság szerint a biláncz csak másodrendű dolog, éppen csak arra való, hogy arról a néhány fillérről, a mely rendelkezésünkre áll, számot adjunk. A mi tagjaink nem áhítják a nagy alaptökét, mert tulajdonképen nem is az a czélunk, hogy pénzünket összekuporgassuk. De hát nincs is miből: azért oly csekély a tagsági díj, hogy az csak a legszükségesebbeket fedezze.

Ezzel azonban még nem azt mondjuk, hogy nekünk egyáltalán több pénzre nincs szükségünk; mert ha nagyobb bevétel-ekkel rendelkezniénk, úgy bizony azt is tudnánk értékesíteni. Akkor megoldanánk az állandó helyiség kérdését; könnyebben gyarapíthatnánk a szakirodalmat és sokkal több értékes munkát produkálhatnánk.

Csak hogy erre még nem érkezett el az idő: azt nem lehet erőszakkal forszírozni, magától kell majd annak megjönni.

Tudjuk azt mi nagyon jól, hogy a munkás ember kevés oly idővel rendelkezik, a mikor szakmájának ideális oldalát munkálhatja; ha pedig van is egy kis pihenője, azt másra használja fel és csak igen kevesen hagyják el a könnyebb szórakozást nyújtó mulatságokat azért, hogy egy-két órát a közczélra is áldozzanak.

Érzi ezt a bénító nyomást majd minden szerényebb elemekből álló testület s folyton-folyvást halljuk emlegetni a stereotip «közöny» szót, a mely miatt a testületi szellem hanyatlik és a mi az egyesületek vezérlő férfait is elkedvetleníti a nagyobb alkotásoktól: éppen csak hogy a szükségeseknek tesznek eleget. Csak a zászló becsületéért küzdenek s alig várják az alkalmat, hogy lerázzák magukról a tisztelétből viselt hivatalos állás nyűgét.

Ezek a szimptomák majd minden testületben észlelhetők: de az már nem áll, hogy valahol állandóan ilyen legyen a helyzet. Nem! A tétlenséget, a nembánomságot nem egyszer váltja fel agilis mozgalom, a mely egy felvetett eszméből indul ki. Akkor egy kicsit háborog a tenger, dobálja a hajót, míg ismét lecsendesülnek a hullámok és megint nyugodtan folytatja útját a hajó.

Ezzel korántsem holmi botrányokat czélozunk, hanem gondoljuk ama mozgalmakat, a melyek valamely testület kebelében időnkint előjönnek: elvi differenciák, nagyobb rázkódással járó reformok stb. Vannak, a kik csak ilyenkor élnek tagsági jogaikkal, mert temperamentumuk az izgalmat keresik. Nem kutatjuk, hogy helyes-e az ilyen gondolkodás, a fentebb mondottakkal csupán csak általános képét vázoltuk a testületi élet mikéntjének. Mert ebből csak odakonkludálunk, hogy nem úgy kell az évi mérleg serpenyőjét bírálunk, mikép az akkor jó, ha folytonosan vibrál; hanem el kell ismernünk a csendes munkálkodás jogosságát is.

Ilyen csendes esztendő volt a múlt év Körünk beléletében, a mikor nem produkáltunk olyan nagy dolgot, a mit külön kiemelhetnénk e jelentésünk keretében. Jóformán csak alapszabályszerű kötelességeinket teljesítettük; de azért — legalább azt hisszük — végeztünk annyit, a mennyit tőlünk Körünk bizalma megkövetelt.

Igaz ugyan, hogy a nyomdász-tanoncz-szakiskola eszméje oly előrehaladott stádiumba jutott, hogy az ötös-bizottság, melyet a választmány küldött ki kebeléből, már kész *tervvázlatot* is dol-

gozott ki, a melyet Grócz Ernő tagtársunk készített el sok fáradsággal és mindenre kiterjedő részletességgel. Ezt a tervvázlatot megküldtük tagjainknak is és kaptak azokból a főnökök, az anyaeget és a szaktárskörök megfelelő számú példányokat.

Eleinte úgy kontempláltuk, hogy majd az összes tényezők közrehatásával fogunk a szakiskola megalakításához; de ettől elállottunk akkor, a mikor az hangzott, hogy a nyomdafőnökök testülete akarja a szakiskolát megalakítani. Az eszmét azért nem ejtettük el végképen és ha látjuk, hogy újra sorompóba kell lépniünk, akkor ismét haladunk a megkezdett úton és a már vázolt tervek alapján.

Ez az egy nevezetesebb momentuma volt Körünk működésének, a többi rendes, apróbb dolgokról meg az alábbiakban adunk számot.

Január 1-től az év végéig hat választmányi és öt főlolvasó-ülést tartott Körünk. Az öt főlolvasó-ülésen kilenczen olvastak fel érdekes és szakszerű dolgozatokat; ezek — név szerint és sorrendben — a következők: Tichy Ákos, Kossovitz Rezső, Haraszti József, Gelléri Mihály, Ács Mihály, Firtinger Károly, Fuchs Zsigmond, Grócz Ernő és Major István.

Látható tehát, hogy az elnökség az üléseket a minimális számra redukálta, mert nem akarta, hogy a sok üléselés a tagok terhére váljék, így is nem egyszer alig-alig birtuk a választmányi ülést megtartani. Alapszabályaink 20. §-a az elnökségre bizza, hogy annyiszor hívhasson egybe választmányi ülést, a hányszor azt a körülmények megkívánják; az elnökség nem is tette ezt máskor, csak ha arra okvetlen szükség volt, hogy a Kör ügymenete működésében fennakadás ne legyen.

Utolsó havi ülésünk november 3-án volt, ez is az októberre hirdetett tárgysorozattal. December hóban — mindenki által ismert okok miatt — nem volt semmiféle ülésünk s a halasztatlan ügyekben is csak az elnökség intézkedett. Így a többek között egy nagyobb kiadással járó, de már halasztást nem tűrő ügyet intézett el az elnökség, a melyhez később a havi ülés is hozzájárult. Ez az a *nyomdász-történelmi térkép*, a melyet Firtinger Károly tagtársunk tervezett és a melyet a helybeli Kogutowicz és Társa földrajzi intézete készít el ezer példányban, három színben, 220 forint költségen. Ehhez jön még egy két ívből álló magyarázó szöveg is, a melyet a tagok ingyen kapnak majd meg, a fenmaradó példányokat pedig elárúsítja Körünk, hogy a költségek nagyrésze fedezve legyen.

Évi rendes közgyűlésünket — a márcziusi ünnepséggel együtt — márczius 24-én tartottuk meg, az *Otthon írók és hírlapírók köre* díszes helyiségében, a melyért Rákosi Jenő és Gelléri Mór uraknak, valamint a nevezett kör választmányának ez úton is hálas köszönetet mondunk.

A tisztikar és választmány következőképen alakult meg: *elnök:* Tancy József; *alelnök:* Gelléri Mihály; *titkár:* Tichy Ákos; *másodtitkár:* Janovits Ferenc; *pénztáros:* Rencsisovszky Ferenc; *ellenőr:* Krammer Lipót; *leltárosok:* Wóznér Ignác és Stalla Márton; *választmányi tagok:* Bauer J. M., Gyöngyösi Sándor, Kossovitz Rezső, Szabó Dezső, Götz József, Grócz Ernő, Major István, Fekete Ferenc, Striska Ede, Mitterszky József; *pótagok:* Benes Sándor, Radnay Mihály, Szikora János, Gang Károly, Pamuk Ferenc.

Az új választmány április 7-én tartotta meg alakuló ülését, mely alkalommal kitünt, hogy a megválasztatást — az egy *Szabó Dezső* kivételével — mindenki elfogadta.

Az utolsó időben, sajnálatunkra, *Janovits Ferencz* titkártársam is lemondott tisztségéről; de e rövid időre már nem is töltöttük be ezt az állást.

A prágai grafikai szakkiállításra annak idején elküldtük Körünk összes kiadványainak egy-egy példányát és szebb nyomtatványainkból is állítottunk ki néhányat, a míről tanúságot tesz az a díszes és már be is rámázott elismerő oklevél, a melylyel cseh szakértársaink megtisztelték Körünket.

Múlt évi közgyűlésünkön tettünk jelentést a tagsági jegyek második pályázatáról, a mely — dacára annak, hogy a feltétel nem volt abszolút becsü munkához kötve — meddő maradt. — Erről különben bővebben megemlékezett múlt évi közgyűlésünk jegyzőkönyve is.

E lehangoló eredmény bénította meg a szakbizottság működését is, úgy, hogy az az elmúlt évre nem is tűzött ki semmiféle pályázatot. Mindössze annyit tettünk, hogy bejelentettük a milléniumi segédkiállításban való részvételünket, mely alkalommal Körünk tagjai is részt vehetnek mint kiállítók a Szakkör munkái között. Egyik vonzó tárgya lesz kiállításra szánt tárgyainknak az a térkép is, a melyről már fentebb is megemlékeztünk s a mely — hiszszük — méltatásra talál a szakmánkon kívül álló körök részéről is.

Ács Mihály t. elnökünk a múlt esztendőben is kieszközölte a budai szinkör igazgatójánál, *Krecsányi úrnál*, a Körünk részére engedélyezett mérsékeltbb jegyeket. *Feld Zsigmond* úr, a városligeti szinkör igazgatója is adott kedvezményes jegyeket, valamint a Feszty körképtársaságtól és a Képzőművészeti Társulattól is kaptunk mérsékelt árú belépő-jegyeket.

Tagjaink szórakozására a szokásos téli és nyári mulatságokat a múlt évben is megtartottuk.

A téli multság február hó 23-án, igen nagy közönség részvételével ment végbe az Iparoskör helyiségében, mely alkalommal a következő hölgyek és urak vettek részt játékkal az estélyi műsorában: *Ványi Mariska*, *Magyar Sarolta*, *Bauer Margit*, *Siposné*, *Schaitl Emma* úrhölgyek, *Fröblich Sándor*, *Gyöngyösi Sándor* és *Braun Zsigmond* urak, kiknek fáradságukért ezen a helyen is köszönetet mondunk.

A nyári multság június 2-án, pünkösdi első napján volt a Disznófőnél, szintén igen nagy közönség jelenlétében.

Az 1896. évi (millenáris) *Évkönyvet* megint *Gelléri Mihály* szaktársunk szerkesztette; a választmány pedig nagyobb összeget bocsátott a szerkesztő rendelkezésére, hogy kivételesen ebben az esztendőben szebb papíron és fényesebb köntösben jelenjék meg az *Évkönyv*; egyben felhatalmazta arra is, hogy ha szükségét

látja, a rendes példányszámnál többet is nyomasson. Így azután a szerkesztő is igyekezett megtenni minden lehetőt, úgy, hogy most 200 példánnyal többet nyomattunk az *Évkönyvből* és már alig van abból néhány példány készletünk.

A *Grafikai Szemlénél* csak annyiban történt változás, hogy most már lemondott a választmány a színes mellékletek minden áron való adásáról s csak abban az esetben reflektál ilyenekre, ha azok valami különös szép dolgok, meg ha ilyenekkel a főnök urak lapunkat megtisztelik. — E helyen mondunk köszönetet ama főnök uraknak is, a kik a Grafikai Szemlét a múlt évben ily mellékletekkel gazdagították, kérve ezutánra is becses támogatásukat.

A november és december hónapok izgalmai Körünk működésére is békítőlag hatottak s mint már fentebb is említettük, ez idő alatt csakis az elnökség intézte a folyó ügyeket. Ebből az esetből kifolyólag nem reflektált Körünk e két hónapi tagsági díjra azoknál, kik ebbeli szándékukat bejelentették. Örömmel említjük meg azonban azt, hogy dacára e határozatnak, mégis igen sokan kiíztették e két havi hátralékot. De azért mégis megérzi mérlegünk ezt a hiányt is, a mire számítottunk s a mit csak azért említettünk meg e helyen, hogy beszámolónk kellően meg legyen okolva.

Jelenleg van Körünknek 10 tiszteleti (e közül *Inurich Sándor* már meghalt), 299 rendes, 4 pártoló, összesen 313 tagja.

Ennyi az nagy körvonalakban megrajzolva, a mit az elmúlt esztendőben végeztünk. Nincsenek benne nagy reformok, csak a csöndes munkásságnak a tükre ez a jelentés, a melylyel most számot adunk a t. Közgyűlésnek. Egy rész ebből még a régi választmány kontójára iródik, éppen úgy, mint mi is hagyunk el nem számoit dolgokat utódainkra. Igaz, hogy nem finanziaális ez a számadás, csak egyes detail dolgok, a melyek már az 1896. év működéséhez tartoznak.

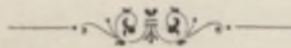
Nem mondjuk, hogy a választmány nagy dolgokat végzett; — mert hisz nem lehet örökké reformálni — de annyit jó lélekkel állíthatunk, hogy a mennyit a magunk fajta emberek a köz érdekében tehetnek, azt majd minden egyes választmányi tag megtette.

És most újra itt állunk a t. Közgyűlés előtt, várva a felmentést az ügyek további vezetésétől. Egyben kérjük Körünk minden egyes tagját, hogy csak olyanokat állítsanak Körünk élére, a kik nemcsak tehetséggel, de *akaraterővel* és *idővel* is rendelkeznek arra, hogy Körünk ügyeit minden fennakadás nélkül vezessék és annak minél több barátot szerezzenek.

Köszönet még egyszer mindenkinek, a ki velünk érez, a ki értünk és velünk munkálkodik.

Budapesten, 1896. évi márczius hóban.

Tichy Ákos, titkár.

<i>Át hozat 1894. december 31-ről:</i>			741	24	Mulatságok	324	16		
10 drb Hitelszöv. részjegy á 5 frt			50	—	Nyomdaszámlák	161	—		
2 » Gutenberg-részvény á 25 »			50	—	Szakiskola költsége	12	47		
Gutenbergszobor-alap			50	—	Ajándék és iskolaegyesületi tagsági díjra	34	—		
<i>Tagsági járulékokban befolyt:</i>					Oklevelek keretezése és portója	7	30		
Államnyomda	29	10			Pénztárnok tiszteletdíja	59	—		
Athenaeum	81	30			Törölt kétes követelés	29	68		
Budapesti Hírlap	30	—			Vegyes (számla, küldönczdíj, portó stb.)	55	58	683	19
Brózsza	4	50			Készpénz 1895 végén			808	52
Buschmann	16	30			10 drb Hitelszöv. részjegy á 5 frt			50	—
Boruth	1	80			2 drb Gutenberg-részvény á 25 »			50	—
Corvina	46	80			Gutenbergszobor-alap			50	—
Czettel és Deutsch	14	70							
Egyetemi nyomda	19	20			<i>Szakirodalmi alap:</i>				
Fischer és Mika	6	—			Grafikai Szemle	688	24		
Fővárosi nyomda	3	30			» » tiszteletdíja	261	—		
Franklin	56	40			Évkönyv	629	62		
Gutenberg	2	10			Firtinger tiszteletdíja	35	—		
Hornyánszky	24	—			Szakt munkákra	10	95	1624	81
Hungária	27	30			Készpénz 1895 végén			565	80
Kohlmann	—	90			Függő követelés			111	—
Kosmos	18	60							
Légrády	11	40							
Márkus	18	60							
Nagy Sándor	16	50							
Neumayer	23	70							
Neuwald	9	30							
Országgyűlési Értesítő	2	70							
Pallas	43	80							
Pátria	22	50							
Pester Lloyd	6	60							
Pesti részvénynyomda	105	50							
Posner	12	90							
Riegler	1	80							
Rózsa K. és neje	8	50							
Wodianer	15	—							
Pécsről	18	90							
Esztergomból	9	—							
Aradról	1	20							
Győről	3	60							
Egyesektől									
Adám A. —.80, Ancsán József 4.50,									
Berkovits J. 1.80, Bohon L. —.90,									
S. Dani J. 2.40, Fekete F. 3.—, Fisch-									
hof H. —.90, Friedmann M. —.60,									
Goldstein I. 1.20, Grósz József II.									
2.70, Káhn S. 1.80, Köhn L. 1.50,									
Kovács Fülöp 1.50, Keller S. A.									
1.20, Mattuszka S. 1.50, Mayer R.									
8.60, Radó Izor —.30, Scheffer L.									
1.80, Schmidt I. 1.50, Szabó P. —.90,									
Sziklai S. —.30, Tiringner K. 1.80,									
Ulbrich K. —.30, Wenkovits K. —.90,									
Wittmann A. —.30	37	50							
	751	30							
10% a szakirodalmi alapra	75	13	676	17					
Hitelszövetkezet osztaléka			2	50					
Mulatságok			71	80					
<i>Szakirodalmi alap:</i>									
Át hozat 1894. december 31-ről			568	60					
10% a főpénztártól	75	13							
Graf. Szemle bevétele ... 990.68									
» » függő követelése 13.—	1008	68							
Évkönyv bevétele ... 517.91									
» » függő követelése 39.20	557	11							
Régi Évkönyvekért	8	60							
Szinköri utalvány és körképjegyek	29	69	1679	21					
Függő követelés			53	80					
Összesen			3943	32	Összesen			3943	32

TAGOK NÉVSORA

(1895. január 1-től 1895. december 31-ig).

A *-gal jelöltek pártoló tagok.

Tiszteleti tagok:

Ács Mihály
Bauer J. M.
Lovag Falk Zsigmond
Firtinger Károly
Hornyánszky Viktor
Imreh Sándor †
Láng József
Pusztai Ferencz
Szabó Dezső
Tanay József

Rendes és pártoló tagok:

Ádám Dezső
Ádám Herman
Adlmann János
Aigner Antal ifj.*
Aigner József id.
Aigner József ifj.
Ancsán József
Appelt József
Auszterweill Sándor

Baán Imre
Balogh Ferencz
Barcza József
Batizfalvy Lajos
Baura Sándor
Bauer Ferencz
Bauer Lajos
Bellovits Ödön
Bendtnér József
Benes Sándor
Benkő László
Berger Armin
Berkovits János
Béró Nándor
Betzky Antal
Bohon Lajos
Bölcs Ferencz
Bráz Zsigmond
Braun Elemér
Braun Zsigmond
Brett Miksa
Bujnovszky Rezső
Buschitzky István

Csecsothka Károly
Cseh Béla
Cselesnik János
Cseresnyés István
Csorda Ferencz

S. Dani János
Darvas Adolf
Dobler Károly

Eliás Ferencz

Fally Henrik
Farkas Antal
Fazekas Alajos
Fekete Ferencz
Feldmann I. Pál
Feldmann Mór

Fenyvessy Gyula
Fésüs József
Fiedler Károly
Fischer János
Fischhof Henrik
Flesch József
Flock Sándor
Fráter Lajos
Frank Béla
Franczia József

Gábel J. Károly
Gaál László
Galbavy Ignác
Gang Károly
Gayer Károly
Gärtner Manó
Gelberger Mihály
Gelléri Mihály
Genda Antal
Gerlach Ágoston
Gibitz Imre
Gibitz János
Glücklich Miksa
Götz József
Grócz Ernő
Grósz Ferencz II.
Grósz József II.
Grósz J. Károly
Grósz Sándor
Grünfeld Lipót
Grünstein Mór
Grünwald Izidor
Gyöngyössy Sándor
Gyuresik János

Hahn Mór
Hanna Károly
Harasztii József
Hefner Bálint
Heiszer Pál
Heller Ignác
Herz Manó
Herzog Salamon
Hirschler Henrik
Hirschmann József
Hortolányi Sándor
Horváth Antal I.
Horváth Antal II.
Horváth György
Horváth István
Horváth Jenő
Höllinger István
Hönig Lajos
Huber Béla
Hugyetz János

Illés István
Hluszky József

Jahn Ödön
Jándy Imre
Janovits Ferencz
Járdai Sándor
Juhász János

Káhn Sándor
Kaim János
Kalinovics Sándor

Kareh Lipót
Kästner József
Kaucz Ignác
Keller Antal
Keller S. Armin
Kemele András
Keményffy Dezső
Kirmann Benő
Kirner Nándor
Kiss Ede
Kiss János
Klein Adolf
Klein Henrik
Klein H. Lipót
Klenk Antal
Kohn Lajos
Kohn Samu
Kokály Ignác
Kollmann József
Koreczky Sándor
Kossovitz Rezső
Kovács Antal
Kovács Gyula
Kovács Fülöp
Kövér János
Kozma Adolf
Krammer Lipót
Krausz Ignác
Krausz Manó
Krausz Mihály
Krausz Sándor
Krausz Soma
Krecsek Antal
Kun Kornél

Láng F. Géza
Lehótzky Dezső
Lévay Pál
Lichtenstein János
Ligeti Jenő
Linczenpolcz János
Lipnyiczky Károly
Lohr Antal
Losovy Lipót
Loskót Ferencz
Lövey Nándor*
Löwy Albert
Lubik Zoltán

Madarász János
Magyar Gyula
Mahr Ferencz
Major István
Marich Ágoston
Matuszka Sándor
Mayer Rezső
Mayernik Miklós
Messinger Sándor
Metzger Nándor
Mitterszky József
Moll György
Molnár Béla
Molnár Gyula
Molnár István
Müller Ágoston

Nemes Ferencz
Neufeld Mór

Neumann Vincze
Neuwald Illés
Nitsch Alajos*
Nitsch János
Novák József
Novák Lajos
Novák Alajos
Novák László
Nyársik Antal

Oravetz Gyula

Pamuk Ferencz
Pavlovsky S. Alajos
Pethő Sándor
M. Peütz Ignác
Piller Károly
Plachy Lajos
Práger Alfréd
Privigyei Emil
Podgorszky Jenő
Pollák József
id. Poldini Ede†
Pongrácz István
Pozsonyi Ferencz
Pumsenberger Antal

Rábélyi Miklós
Radnay Mihály
Radnay Vilmos
Reisinger István
Reisz Béla
Rencsisovszky Ferencz
Riegl Gyula
Radó Izor
Román Antal
Romberger Tivadar
Rosenfeld Péter
Róth Dávid
Róth József
Róth Lipót

Safcsák Rezső
Salamon József
Sauer Salamon
Scheffesik Mihály
Scheffer Lajos
Scherer Mór
Schimek Ferencz
Schippert János
Schlesinger Mór
Schmidt István
Schmidt János
Scholtz János
Schön József
Schopp János
Schumi Rezső
Schwandtner Lajos
Schwartz Adolf
Schwarcz Ferencz
Schwartz Illés
Schwartz József I.
Schwartz József II.
Schwartz J. István
Schwartz Pál
Schweiger Mór
Schwind Béla
Seidl Vilmos
Sembery Pál

Simon József
Simonovits Kornél
Singer Vilmos Lajos
Somlyay Imre
Sonnenfeld Ignác
Spitz Adolf
Spitzer József
Spitzer Márk
Svoboda István
Stalla Márton
Striska Ede
Striska Samu
Stroh Lajos
Sturm Emil
Szabó Imre
Szántó István I.
Szántó István II.
Szathmáry Ede
Szathmáry Lajos
Szép János
Szép Mihály
Szikora János
Szöllössi Károly
Sztanajovits József

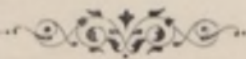
Takács Jenő
Técsy István
Téri Sándor
Tichy Ákos
Tiringer Károly
Tomek Jakab
Tomka Antal
Török Antal
Török Béla
Tóth Árpád

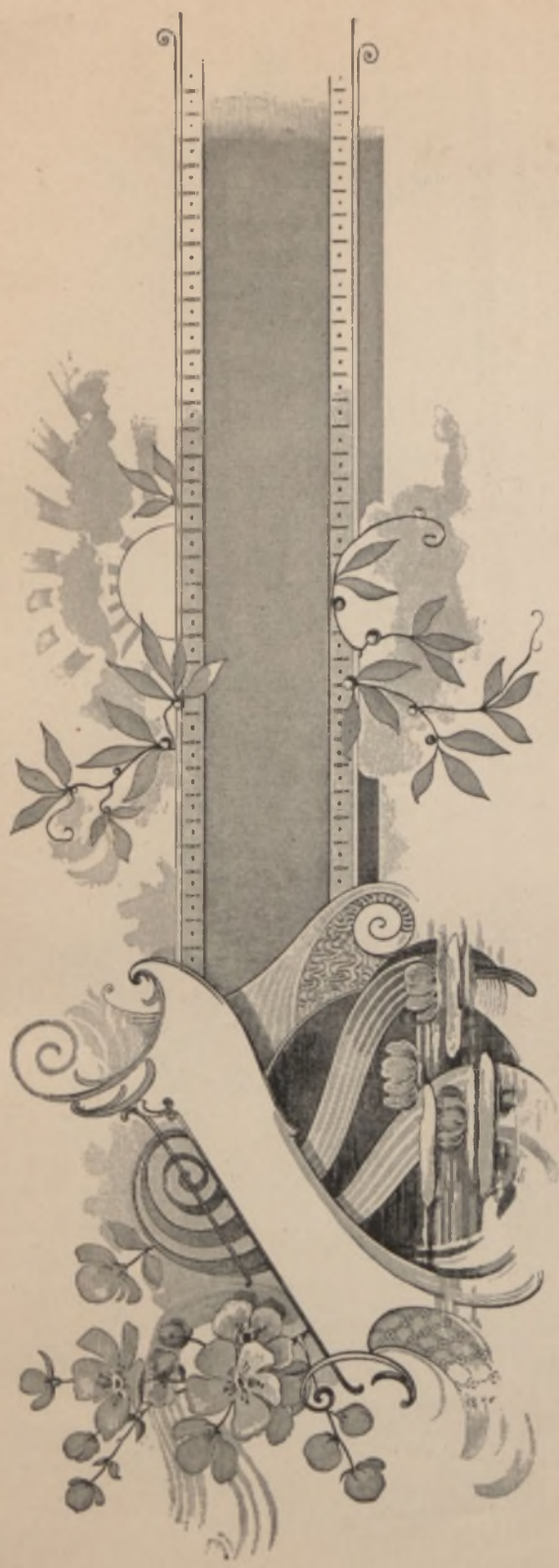
Urbán János

Varga Dezső
Varga Géza I.
Varga József
Vass Miksa
Venkovits Károly
Vitéz Bertalan
Vojtsek Sándor

Wagner István
Wagner Rezső
Walter Ernő
Weber György*
Weinberger Dezső
Weinberger Miksa
Weinfeld Simon
Weisse Arthur
Weisz Mór
Weiszbürg Dezső
Weninger István
Werth László
Wisinger Manó
Wittmann Ágoston
Wollner Simon
Wonaszek Vilmos
Wözner Ignác

Zimmermann Rezső
Zimmermann Márk
Zubek János

Melléklet a Grafikai Szemle 1896. évi 3-ik számához.

LEVÉLFEJ-LÉCZEK

és

ALKALMI VIGNETTÁK

Numrich & Co.

CZÉGTŐL

LIPCSÉBŐL

I.

